

УДК 37.091.12:005.523

САМОМЕНЕДЖМЕНТ І ЕГОМАРКЕТИНГ ЯК ПРЕДИКТОРИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ УСПІШНОСТІ

Довга Т.Я., к. пед. н., професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

У статті розглянуто сутність і роль самоменеджменту та егомаркетингу в досягненні професійного успіху педагога. Визначено залежність кар'єрного успіху від професійно-педагогічного потенціалу та особистісно-професійного іміджу педагога. Показано сприятливий вплив зазначених чинників на розвиток професійно-педагогічної успішності.

Ключові слова: самоменеджмент, егомаркетинг, професійний успіх, професійно-педагогічний потенціал, особистісно-професійний імідж, професійно-педагогічна успішність.

В статье рассмотрена сущность и роль самоменеджмента и эгомаркетинга в достижении профессионального успеха педагога. Определена зависимость карьерного успеха от профессионально-педагогического потенциала и личностно-профессионального имиджа учителя. Показано благоприятное влияние обозначенных факторов на развитие профессионально-педагогической успешности.

Ключевые слова: самоменеджмент, эгомаркетинг, профессиональный успех, профессионально-педагогический потенциал, личностно-профессиональный имидж, профессионально-педагогическая успешность.

Dovga T.Ya. SELF-MANAGEMENT AND EGOMARKETING AS PREDICTORS OF VOCATIONAL AND EDUCATIONAL SUCCESS

The article deals with the essence and the role of self-management and egomarketing in achieving teacher's professional success. The addiction of career success on professional and educational potential and student-teacher's professional image was underlined. A beneficial effect of factors on the development of professional and educational success was indicated.

Key words: self-managemant, egomarketing, professional success, professional and pedagogical potential, personal and professional image, professional and pedagogical success.

Постановка проблеми. Потреба в забезпеченні ринку освітніх послуг висококваліфікованими фахівцями обумовила проникнення в педагогічний тезаурус термінів, безпосередньо пов'язаних із ринковою економікою, а саме «менеджмент», «маркетинг», «іміджмейкинг» тощо. Характеристиками кваліфікації сучасного фахівця сфери освіти все частіше є «імідж», «рейтинг», «самоефективність», «успішність», а для професійної діяльності педагога стають звичними поняття «Я-концепція», «рефлексія», «самоіміджування», «самоменеджмент», «егомаркетинг». Вчителю XXI століття мають бути притаманні риси успішної, самодостатньої особистості, здатної якісно виконувати професійні обов'язки в умовах конкурентного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади педагогічного менеджменту розробляли В. Бондар, К. Вазіна, Л. Даниленко, Л. Пермінова, М. Приходько, В. Симонов, І. Томашевська. До проблеми професійної успішності педагога зверталися С. Дружилов, О. Єрофеева, Л. Жемухова, Н. Кисельова, Л. Кондрашова, В. Коновалова, В. Маркова, О. Пехота, О. Рибаківа

та ін. М. Горчакова-Сибірська дослідила зв'язок егомаркетингу та іміджування на шляху досягнення професійного успіху.

Мета статті – розкрити сутність самоменеджменту та егомаркетингу як чинників, що позитивно впливають на розвиток професійно-педагогічної успішності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуалізація управлінського аспекту в освіті обумовила необхідність педагогічного тлумачення поняття «самоменеджмент».

Самоменеджмент (від англ. *management* – управління, організація) – це послідовне й цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів і технологій самореалізації та саморозвитку свого творчого потенціалу. Мета самоменеджменту – максимально використовувати свої можливості, свідомо керувати ходом свого життя з урахуванням зовнішніх обставин, своєчасно вирішувати проблеми в особистому житті й на роботі.

До основних функцій самоменеджменту належать постановка мети, планування, прийняття рішень, реалізація планів, контроль, комунікація та інформація.

І. Томашевська надає важливого значення розвитку управлінської компетентності учителя та наголошує на його здатності «як до компетентного управління процесом розвитку творчого потенціалу учня, так і до творчого саморозвитку та особистісно-професійного самовдосконалення» [12, с. 126].

Дослідниця розглядає педагогічний самоменеджмент як «цілеспрямоване застосування педагогом найбільш ефективних методів, прийомів і технологій професійного самовдосконалення з метою оптимального використання власного потенціалу, суб'єктних особливостей та часу. За такого підходу педагогічний самоменеджмент є способом систематичної самоорганізації з метою приведення власної особистості в необхідний для творчої професійної діяльності стан, що дає змогу ефективно вдосконалювати професійні якості, створювати системи ціннісних орієнтацій і творчо-педагогічної активності особистості» [12, с. 128].

Впровадження елементів самоменеджменту в процес університетської освіти, на думку Л. Пермінової, зумовлене перспективними змінами управлінського середовища вищого навчального закладу, що об'єктивно ускладнюється під впливом технологій і методик управління, відкриттів у сфері психологічної науки [10, с. 413].

Наприкінці ХХ століття виникло й поширилось поняття «егомаркетинг», утворене від слів *ego* – «я» і *маркетинг* – «ринкова діяльність».

М. Горчакова-Сибірська наводить його сучасні тлумачення та, зокрема, зазначає, що під егомаркетингом розуміють: а) маркетинг окремої особистості; б) діяльність, пов'язану з вивченням характеристик і якостей особистості, розробленням методів удосконалення конкретної особистості, втіленням у життя програми просування особистості та досягненням успіху як конкретного результату розвитку особистості.

Сама дослідниця розглядає його як технологію розвитку особистості, що реалізується шляхом визначення та задоволення потреб суб'єкта. Ця технологія містить аналіз можливостей і потреб особистості, відбір цільових ринків, розроблення та втілення в життя програми просування особистості, налаштованої на успіх [1].

У сучасних словниках можна зустріти такі варіанти тлумачення поняття «успіх»: удача в досягненні поставленої мети, визнання такого успіху з боку оточення, увага суспільства, суспільне схвалення досягнень, переваг, хороші результати в роботі, навчанні тощо.

Вважається, що оцінкою ступеня розвитку особистості є успіх. Зазвичай розрізняють три види успіху: особистісний, професійний, життєвий. Особистісний успіх виражається в досягнутому людиною рівні особистісної зрілості, пов'язаному з відчуттям суб'єктивного та сімейного добробуту; професійний успіх визначається творчою своєрідністю кінцевого результату або продукту діяльності; життєвий успіх може асоціюватися з одним із них – особистісним чи професійним – або полягати в їх оптимальному поєднанні.

Різновидом професійного успіху вважається кар'єрний успіх. Болгарська дослідниця Д. Левтерова визначає його як накопичення позитивних матеріальних і психологічних результатів, що виникають у зв'язку з реалізацією професійної діяльності й досвіду. На її думку, суб'єктивний кар'єрний успіх є багатовимірною конструкцією, яка залежить від професійних характеристик і професійної позиції [7, с. 50–51].

Автор книги «Теорія і практика самоменеджменту» М.П. Лукашевич аналізує поняття «потреба в успіху» та розцінює цю потребу як таку, що «є універсальною і, отже, може розглядатися як вихідний елемент мотивації й успішної ділової поведінки. Водночас ступінь реалізації цієї потреби залежить від особистісних рис і ділових характеристик індивіда, тобто ця ідея придатна для пояснення індивідуальної кар'єри кожного працівника. До того ж, якщо розцінювати черговий успіх у діловій сфері як сходинку на шляху до наступного успіху, ділову кар'єру можна уявити як рух по шляху успіху» [8, с. 23].

До ключових моментів учительського успіху дослідниця Я. Такева віднесла такі професійні характеристики: широка загальна культура; знання пізнавальних можливостей дитини; використання сучасних освітніх технологій; вивчення досвіду інших вчителів, обмін досвідом з колегами, взаємонавчання; планування, організація, моніторинг та оцінка власної діяльності; участь вчителів у дослідницькій діяльності з вивчення професійних проблем [9, с. 54].

Сучасне суспільство зацікавлене також у фахівцях, здатних не тільки якісно виконувати, а й реально оцінювати результати своєї професійної діяльності. Результативність виконуваної діяльності багато в чому залежить від звернення людини до своїх внутрішніх резервів, розумного використання нею своїх ресурсів і потенційних можливостей, оптимального вибору засобів і способів діяльності, побудови певної стратегії діяльності та поведінки.

Властивість людини досягати успіху називають успішністю. Суб'єктивний показник успішності – стійка висока самооцінка, її об'єктивний показник – результативність. Розрізняють *внутрішню* (особистісну) успішність (відчуття задоволеності життям, повноти саморозкриття, втілення ідеалів, самовіддачі тощо) і *зовнішню* (професійну) успішність, яка зазвичай виражається в формальних показниках, а саме у професійному статусі, рейтингу, кваліфікаційній категорії, кар'єрному зростанні тощо. Наведене вище дає підстави припустити, що існує взаємозв'язок між потенціалом (ресурсом) і успішністю людини в особистісному та професійному аспектах. У зв'язку із цим доцільно звернути увагу на особистісний ресурс майбутніх педагогів, який суттєво впливає на розвиток професійного потенціалу.

Ресурс (від франц. *ressource* – допоміжний засіб) визначається як запас, джерело чого-небудь. У найбільш загальному вигляді під ресурсом особистості розуміють її сильні сторони й можливості, які збільшують ймовірність подолання труднощів і успішної реалізації поставлених цілей. Відповідно, для особистісного ресурсу характерна наявність певних якостей особистості, без яких неможливе досягнення поставленої мети.

На думку С. Дружилова, для успішного виконання професійної діяльності людина змушена вдаватися до мобілізації своїх внутрішніх ресурсів і резервів. Ці ресурси використовуються як для отримання позитивного результату, так і для компенсації негативного впливу середовища. Отже, можна говорити про існування в людини деякого індивідуального внутрішнього потенціалу (або ресурсу), що є необхідною основою його успішної професіоналізації [3, с. 36].

Професійно-педагогічний потенціал (від лат. *potensia* – узагальнена здатність, можливість, сила) – головна характеристика педагога. Це система природних і набутих якостей, що розкривають здатність педагога виконувати свої обов'язки і охоплюють базу професійних знань та вмій у поєднанні зі здатністю активно творити, діяти, втілювати свої наміри й досягати запланованих результатів.

Дослідниця Т. Катербарг здійснила спробу узагальнити наявні наукові тлумачення цього поняття.

Так, деякі дослідники називають професійним потенціалом педагога його внутрішні ресурси (мотиви, потреби, установки, ціннісні орієнтації, здібності, особистісні якості і властивості, знання, вміння, навички та ін.), які, цілком можуть проявитися

у професійній діяльності, однак в силу різних причин використовуються частково або взагалі не знаходять застосування. Таким чином, потенціал – це те, що приховане від інших і майже не реалізується в професійній сфері. У цьому разі потенціал є протиставленням щодо особистісних характеристик, які знаходять прояв у різних формах особистісної та професійної активності вчителя.

Інші вчені під професійним потенціалом педагога розуміють всю сукупність внутрішніх (особистісних) ресурсів, зокрема тих, які активно реалізуються в професійній діяльності; можуть бути реалізовані при бажанні та необхідності; відсутні в структурі особистості, але можуть бути сформовані на основі наявних ресурсів і можливостей [5].

Повноцінне використання вчителем свого професійного потенціалу підвищує результативність професійно-педагогічної діяльності, забезпечує досягнення професійного успіху й виникнення професійної успішності як ціннісної особистісно-професійної характеристики.

Дослідженню феномену «професійна успішність» присвячені наукові роботи М. Бітінової, В. Веблера, С. Дружилова, О. Єрофєєвої, З. Каргієвої, Л. Кондрашової, О. Крушельницької, Н. Кузьміної, А. Маркової, Г. Міхалевської, Л. Сімпсон, які розглядають його як комплексне багатоаспектне утворення, необхідне для досягнення продуктивності в професійній діяльності; як здатність людини досягати успіху протягом тривалого часу; як стан фахівця, що відображає високий ступінь його професіоналізму тощо. Нижче наводимо деякі визначення поняття «професійна успішність учителя».

Професійна успішність учителя (за Н. Кисельовою) – це суб'єктно-особистісний стан професіонала, що характеризується проживанням особистісних досягнень у контексті історії його професійної діяльності та виникає на ціннісній основі прагнення до професійного успіху і майстерності. Емоційно позитивний стан (стан успішності) забезпечується соціально й особистісно значущим досягненням (успіхом). Професійна успішність вчителя визначається його ефективною самореалізацією як професіонала та супроводжується внутрішньою мобілізованістю, позитивними емоційними переживаннями. Переважання в учителя позитивного внутрішнього стану успішності в ході виконання професійної діяльності характеризує високий ступінь його задоволеності своєю працею [6].

Професійно-педагогічна успішність вчителя (за О. Єрофєєвою) – це таке виконання професійної діяльності, яке супроводжується позитивним педагогічним результатом,

глибоким знанням предметів цієї діяльності, відповідністю змісту конкретних професійних дій і результатів праці, власних суб'єктивних характеристик, самооцінки та ставлення до праці. Говорити про професійну успішність можна тільки за наявності певного рівня сформованості знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, а також суб'єктивних якостей учителя, його потреб, ціннісних орієнтацій, уявлень про себе та інших, результати власної діяльності [4].

М.П. Лукашевич виокремлює низку системуювальних характеристик, які, на його думку, визначають конкурентоздатність особистості та вказують на її близькість до успішності. До них належать «чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працьовитість, творче ставлення до справи, здатність до ризику, незалежність, здатність бути лідером, схильність до постійного саморозвитку, стресостійкість, прагнення до безперервного професійного зростання, високої якості кінцевого продукту» [8, с. 260].

Як стверджує М. Горчакова-Сибірська, один зі шаблів на шляху досягнення цілей егомаркетингу – робота над удосконаленням особистістю свого іміджу, оскільки факт оцінки успіху залежить не тільки від зафіксованих в документах рівня освіти й професійної компетентності, від готовності й виявлених здібностей особистості, але й від її іміджу [1].

Слово «імідж» (від англ. – *image*, лат. – *imago*) означає «образ», «статуя», «ідол», «уподібнення», «метафора», «вікона». Найбільш уживаним у мовленні вважається значення «образ». Звідси імідж – це деякий синтетичний образ, який утворюється у свідомості людей щодо конкретної особи, організації чи іншого соціального об'єкта; містить значний обсяг емоційно забарвленої інформації про об'єкт сприйняття і спонукає до певної соціальної поведінки.

М. Горчакова-Сибірська стверджує, що імідж – це інтегральний показник оцінки й узагальнений портрет особистості, що містить елементи зовнішньої виразності й духовної, соціально-моральної, а також професійної змістовності. Імідж формує в суспільній або індивідуальній свідомості емоційне ставлення до такого узагальненого портрета на підставі того, що носій іміджу заявляє і (особливо) що робить. Створений для відповідної особи імідж стає фактором комфортності її соціальних відносин [1].

Болгарська дослідниця Г. Димитрова вважає імідж важливою характеристикою майбутньої конкурентоспроможної особистості. Зокрема, вона звертає увагу на те, що в основі сприятливого іміджу перебуває природна чарівність, безпосередньо пов'я-

зана з певними внутрішніми духовними рисами та якостями, які відбиваються у зовнішньому вигляді, проявляються в поведінці та діяльності й сприймаються іншими. Це перш за все доброзичливий інтерес і увага до людей, виражене бажання контактувати з ними, готовність допомогти, створити оптимальні умови для взаємодії та сприятливих взаємин [9, с. 237].

Розрізняють особистісний імідж (імідж особистості) і професійний імідж (імідж фахівця, професіонала). Інтеграцією цих понять обумовлене виникнення поняття «особистісно-професійний імідж», яке трактується як сукупний образ людини (особистості та професіонала), що виникає під впливом виховання й освіти, професійної підготовки та самовдосконалення особистості.

Особистісно-професійний імідж вчителя – комплексна характеристика, що інтегрує в собі особистісні та професійні якості. Вважається, що особистісно-професійний імідж функціонує під дією зовнішніх і внутрішніх факторів. До перших належить зовнішня привабливість – не лише вроджена, але й та, якої набуває вчитель завдяки професіоналізму, загальної культури, управління поведінкою, вмінню самовдосконалюватися, стежити за собою. Роль внутрішніх чинників виконують наявність у вчителя високого життєвого тону, який проявляється у виваженості, манері спілкування, стриманій реакції на життєві труднощі, толерантності; вміння приховувати нездужання, незадовільний стан здоров'я, поганий настрій, внутрішній дискомфорт [2, с. 26].

О. Рибаківа дослідила факторну структуру іміджу успішних і неуспішних педагогів, у зв'язку з чим визначила професійну успішність вчителя як спосіб виконання професійної діяльності, що супроводжується позитивним педагогічним результатом. З одного боку, професійна успішність є результатом праці педагога, реалізації ресурсів його особистості в досягненні поставлених цілей і подоланні труднощів, з іншого – підставою для самореалізації особистості вчителя, усвідомлення себе й значущості своєї діяльності, а це є чинником, що спонукає до розвитку здібностей [11].

Творчий характер педагогічної діяльності створює передумови для досягнення професійної успішності шляхом мобілізації внутрішніх резервів, до яких, на наш погляд, належить іміджевий ресурс учителя. Його основу становить особистісно-професійний імідж, переважно його сутнісні характеристики, а саме іміджеві якості, іміджева позиція, іміджева компетентність, іміджева

діяльність, іміджева поведінка та інші складники образу вчителя, які проявляються в умовах професійної діяльності. Вчитель повинен систематично працювати над збагаченням свого іміджевого ресурсу зокрема та професійно-педагогічного потенціалу в цілому, що є важливою передумовою успішності його професійної діяльності.

Висновок. Таким чином, застосування вчителем елементів самоменеджменту та егомаркетингу не лише прогнозує розвиток професійно-педагогічної успішності, а й спонукає вчителя вдало презентувати себе як фахівця, щоб витримати сучасну конкуренцію на ринку освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горчакова-Сибирская М.П. Эгомаркетинг и имиджология в контексте непрерывного образования / М.П. Горчакова-Сибирская // Непрерывное образование: XXI век. – Выпуск 2 (10). – 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://10.15393/j5.art.2015.2811>.
2. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя : [навч.-метод. посібник]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2015. – 146 с.
3. Дружилов С.А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход // С.А. Дружилов. – Научно-публицистический альманах: СО РАО, ИПК, г. Новокузнецк. – 2005 (выпуск 8). – С. 40–49.
4. Ерофеева Е.В. Факторы профессионально-педагогической успешности : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Е.В. Ерофеева. – Саратов, 2001. – 208 с.
5. Катербарг Т.О. Профессиональный потенциал педагогов как педагогическая категория и функциональный компонент образовательного пространства школы / Т.О. Катербарг // Современные научные исследования и инновации. – 2013. – № 4. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://web.snauka.ru/issues/2013/04/23281>.
6. Киселева Н.Л. Психолого-педагогические условия развития профессиональной успешности учителя : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Н.Л. Киселева. – Курск, 2002. – 187 с.
7. Левтерова Д. Предикторы на субективния успех в карьерното развитие / Д. Левтерова // Психолого-педагогически проблеми на развитието на личността на професионалиста в условията на университетското образование: сборник с научни доклади / Първа книга. – Том Първи. – Габрово : Изд-во «ЕКС-ПРЕС», 2014. – С. 50–54.
8. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента : [учеб. пособие] / Н.П. Лукашевич. – 2-е изд., испр.– К. : МАУП, 2002. – 360 с.
9. Образование и възпитание за утре – между традицията и иновациите / Фондация «Човешина» [Съст. чл.-кор. проф. Л. Димитров; съст. и научен ред. доц. д-р В. Господинов]. – София : Издателство «Авангард Прима», 2015. – 504 с.
10. Пермінова Л.А. Засоби формування навичок самоменеджменту майбутнього педагога / Л.А. Пермінова // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Выпуск 65. – Херсон : ХДУ, 2014. – С. 413–418.
11. Рыбакова Е.Н. Факторная структура имиджа успешных и неуспешных педагогов / Е.Н. Рыбакова // Педагогическое образование в России. – 2012. – Вып. № 2. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : journals.uspu.ru/attachments/article/95/Педагогическое_образование_2012_2_рыбакова.pdf.
12. Томашевська І.П. Педагогічний самоменеджмент як передумова ефективної професійної діяльності учителя / І.П. Томашевська // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки: наук. журн. – Вип. 145. – Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси : Вид-во Черкас. нац. ун-ту, 2012. – С. 126–129.